

ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 005:37

Зелінська Г.О.,
к.е.н, доцент, завідувач кафедри
організації праці і виробництва
Івано-Франківський національний
технічний університет нафти і газу

АКТУАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ОСВІТЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. У сьогоднішніх умовах конкурентного середовища в освіті регіональним органам управління освітою і наукою необхідно виконувати роботу, пов'язану з дослідженням регіонального ринку освітніх послуг, наданих навчальними закладами регіональної освітньої системи (РОС), прогнозувати динаміку їх споживання, виявляти й оцінювати конкурентів й на цій основі ухвалювати рішення про доцільність їх надання. Ось чому держава як генеральний суб'єкт соціального управління, звертається до менеджменту – теорії та практики компетентного (професійного) керівництва бізнесом. У зв'язку з цим, актуалізуються дослідження у галузі регіонального освітнього менеджменту (РОМ).

Аналіз основних досліджень і публікацій. В Україні формування й розвиток РОМ детермінується цілою низкою стратегічних орієнтирів розбудови держави – проголошенням євроінтеграційного курсу реформ, запровадженням гуманітарної освітньої парадигми, дискутуванням ідей щодо її нового адміністративно-територіального устрою, розробкою моделей територіального управління в освіті тощо. Свідченням є й праці таких провідних вітчизняних учених як В. Бебик, Т. Боголіб, В. Геєць, О. Грішнова, Л. Даниленко, Г. Дмитренко, Т. Заєць, І. Каленюк, О. Кузьмін, О. Кучеренко, Е. Лібанова, М. Логунова, В. Онікієнко, С. Пирожков, В. Романов, В. Симонов, М. Шевченко та інші. Регіональні дослідження менеджменту і маркетингу освітньої діяльності пов'язані з іменами О. Амоші, С. Бандура, Д. Богині, Е. Бєлого, С. Вовканича, М. Долішнього, С. Дорогунцова, Я. Жаліло, С. Злупка, В. Куценко, І. Лукінова, М. Пітюлича, С. Писаренко, У. Садової, Л. Семів, М. Чумаченка, М. Шаленко, О. Шаблія, Л. Шевчук, Л. Янковської та багатьох інших. Попри це залишаються невирішеними проблеми щодо методологічного та методичного забезпечення РОМ, що актуалізує проблему його дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження питань, пов'язаних з актуалізацією проблеми організації системи РОМ в умовах інноваційного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для з'ясування суті та необхідності організації системи РОМу в часово-просторових координатах території, звернімося до понять стратегічного менеджменту, як-то: місія та візія.

Ефективність РОМ як системи ґрунтується на глибокому розумінні його власного середовища. Для РОМ як системи, місія виявляється як сукупність цілей і пов'язаних із ними переконань, відносин і напрямів діяльності, характерних для його організації. У ній колектив управління освіти і науки виражає свою організацію РОС, свій стиль і культуру, тому форма вираження має бути ясною, доступною для розуміння споживачів регіональних освітніх послуг. Візія відповідає на глобальне питання: «Куди ми йдемо?» Вона немає обмежень за часом і є тривалим процесом, служить основою для стратегічного планування. Усі дії й заходи тією чи іншою мірою пов'язано з досягненням візії РОМ. Місія більш конкретна й досяжна, вона є ключовим поняттям стратегічного процесу, який задає загальний напрямок діяльності РОМ. Цілі виражають його спрямованість щодо виконання місії. І. Ансофф визначає цілі як інструмент управління, що має різні способи застосування [2]. Отже, місія, візія і цілі описують стратегічні наміри організації РОМ на регіональному ринку освітніх послуг. Охарактеризувавши вищезазначені поняття організації системи РОМ перейдемо до висвітлення його сутності (табл.1).

Таблиця 1

Підходи до трактування освітнього менеджменту в розробках вітчизняних та зарубіжних вчених

Автори	Зміст визначення	Джерело
Коломінський Н.Л.	Усвідомлена взаємодія керівника з іншими людьми – підлеглими, партнерами, своїми керівниками, учнями, батьками й ін., спрямована на забезпечення їх активної скоординованої участі в досягненні поставленої мети.	[6]
Побирченко Н., Лопушанська Г.	Галузь менеджменту, яка регулює процеси трансформації змісту освітньої діяльності, називається освітнім менеджментом; вона охоплює зміст, форми реалізації принципів, методів, підходів, технології, функцій і прийомів управління взаємодією освітніх процесів»	[7]
R. Glatter	Внутрішня діяльність освітніх інституцій та їхні стосунки з навколишнім середовищем, власне з громадами, в яких ці інституції зосередженні, а також з керуючими установами, яким вони підпорядковуються.	[9]
Головатий М.Ф.	Комплекс принципів, методів, організаційних форм та технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямованого на підвищення його ефективності.	[3]
Симонов В.П.	Це комплекс принципів, методів, організаційних форм і технологічних прийомів управління освітнім процесом, спрямований на підвищення його ефективності". Під освітнім процесом він розуміє сукупність трьох складових: учбово-пізнавальних, навчально-виховних, самоосвітнього процесів.	[8]
Дмитренко Г.А	Дидактичний менеджмент – “наукова управлінська дисципліна, об’єктом якої виступає процес навчання, що включає в себе органічно пов’язані викладання й навчання, а предметом – закономірні зв’язки й відносини, що функціонують у даному процесі, зміст освіти, принципи, організаційні форми, способи й засоби реалізації цілей навчання”. Методичний менеджмент складає універсальну методологічну основу формування людського капіталу будь-якої освітньої організації. Об’єкт методичного менеджменту – це комплексна відносна системна категорія: на локальному рівні (на рівні освітньої організації) – загальноосвітнього, дошкільного, позашкільного навчального закладу, методичної служби тощо), а також на рівні освітньої галузі міста, регіону, держави, об’єктом якого є методична служба.	[5]
Даниленко Л.І.	Менеджмент освітніх інновацій як процес цілеспрямованого впливу суб’єкта управління (керівника) на об’єкт управління – соціальну систему, що перебуває у стані постійного розвитку, внаслідок якого відбувається не лише його якісна зміна та підвищення рівня конкурентоспроможності, а й підвищується рівень залучення інвестицій та інновацій	[4]

Визначаючи РОМ як складову регіональної економіки, ми дійшли до висновку, що в умовах розвитку регіону актуальним є вивчення не тільки дотичних до нього наук – педагогічного, методичного, дидактичного менеджменту, але й використання його у взаємоз’язку з ризик, фінансовим, стратегічним, інвестиційним, інформаційним, інноваційним, екологічним менеджментом та маркетингом. Такий симбіоз наук щодо вивчення РОМ дає змогу врахувати різні групи чинників, що впливають на розвиток РОС та забезпечують її ефективне функціонування в конкурентному середовищі. Тому з’ясуємо докладніше цей зв’язок:

- *ризик-менеджмент* (досліджує взаємодію регіональної освітньої системи (або її підсистем) з загрозами і небезпеками, породженими процесом модернізації як таким). У зв’язку з тим, що виключити модернізаційні ризики в процесі управлінської освітньої діяльності, в принципі, неможливо, необхідно говорити про механізми управління ними. Ризик-менеджмент тлумачиться як сукупність методів, прийомів і заходів, що дозволяють прогнозувати появу ризикових подій у функціонуванні РОС і вживати заходів до виключення або зниження негативних наслідків настання таких подій. При цьому, управління ризиками розглядають на двох рівнях – як взаємодію керованої підсистеми (освітня система локального, регіонального, державного рівнів) і керуючої підсистеми (керівники, які за допомогою управлінських впливів здійснюють функціонування керованої підсистеми).

- *кадровий* (досліджує питання управління людьми, мотивації, організації та контролю їхньої освітньої діяльності);

- *інтелектуальний* (полягає в управлінні розпізнаванням, аналізом освітніх знань і технологій, розробкою ефективних дій суб’єктів освітньої діяльності);

- *технологічний* (відповідає за розробку та реалізацію освітніх технологій);

- *маркетинговий* (зорієнтований на організацію узгодження і взаємодію внутрішнього середовища суб'єкта освітньої діяльності з умовами регіонального ринку освітніх послуг через реалізацію властивих цьому суб'єкту управління конкурентних переваг);

- *інноваційний* (передбачає розробку планів і програм інноваційної освітньої діяльності, здійснення узгодженої інноваційної освітньої політики).

Він набуває особливого значення щодо відкритого доступу як до доступного, так і післяступеневого навчання, а також у системі РОС для розвитку особистості й навчанні протягом усього життя.

- *фінансовий* (полягає в управлінні фінансовими потоками і ресурсами суб'єктів освітньої діяльності) [1, с. 12-15].

- *інформаційний* (полягає у забезпеченні управління інформаційними потоками). Він забезпечує РОМ в умовах ринку всіма видами інформації на основі комплексного використання: науково-дослідної, технологічної, матеріально-технічної, кадрової, фінансової та ін.

- *інвестиційний* (процес управління всіма аспектами інвестиційної діяльності суб'єктів РОМ). Його основна мета – забезпечити найефективнішу реалізацію їх інвестиційної стратегії.

- *екологічний* (орієнтований на формування й розвиток екологічного виробництва (освітня послуга НЗ РОС) й екологічної культури життєдіяльності людини). Його можна розглядати як один з основних організаційних та економічних механізмів екологічного збалансованого розвитку регіону, оскільки в його основі лежить соціально-економічне й соціально-психологічне мотивування гармонії взаємин людини із природою.

Теоретичну базу сучасного РОМ складають, насамперед, такі наукові дисципліни як теорія організації, теорія систем, кібернетика, синергетика. Хоча ці теорії сформувалися за різних обставин і в різний час, їх об'єднує багато спільного. Так, теорія організації вивчає процес освітніх систем і їхні закономірності. Разом з цим, теорія організації досліджує природу освітніх системних факторів. Теорія систем вивчає сутність цілісності і системності РОМ, властивості цілого і його частин, тобто організацію деякого стійкого об'єкта, цілісність якого і є система. Кібернетика вивчає проблеми формування і передачі керуючих впливів РОМ для досягнення заданого стану освітньої системи, тобто досягнення визначеного рівня її організації. Синергетика вивчає механізми взаємодії елементів системи РОМ в процесі її самоорганізації і саморозвитку.

Менеджеризм як одне з найбільших досягнень двадцятого століття поступово буде звільняти дорогу синергізму, управління за принципом об'єкт-суб'єкт управління буде замінюватися взаємодією в організації, її саморозвитком. Сьогодні змінюється роль освітнього менеджменту в суспільстві. Це вже не просто система універсальної оптимізації реалізації місії, це – технологія пошуку нових пріоритетів в умовах постійних змін умов діяльності. Мова йде про якісно новий рівень організації системи РОМ. Найперше, це стосується використання освітньої інформації, її доступності, яка дає небачену раніше можливість ознайомлення з досвідом інших, адаптації у формі освітніх транзитів до своїх власних реалій. Це передбачає нетрадиційні, креативні, інноваційні підходи до організації РОМ, готовність людського капіталу запроваджувати і розвивати нові технології, наявність лідерів і команд, спроможних їх адаптувати, створювати, реалізувати. Радикально змінюється статус керівника як «кріейстора проривів» та інтегратора корпоративних команд. Саме освітній менеджмент спрямований на формування таких фахівців. У організації РОМ актуалізується нині концепт креативності. Найважливішою його характеристикою на сучасному етапі є орієнтація на нову соціальну групу в організаціях – когнитариат, міць якого ґрунтується на знанні та використанні інтелекту, ефективно використання і нарощування якого стає центральним завданням РОМ.

Сучасна освіта сьогодні в провідних державах зорієнтована на формування готовності до самоменеджменту, розробки індивідуальних і командних стратегій життєвого успіху. Досвід свідчить про те, що це можливо тільки в умовах максимального наближення регіональної освіти до регіонального ринку праці, її відповідності запитам економіки.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, сучасний РОМ в умовах інноваційної економіки стає наукомісткою сферою діяльності й у все більшій мірі потребує високого професіоналізму та різнобічних знань дотичних до нього наук (соціально-адекватного менеджменту, кадрового менеджменту, освітньої, педагогічної та дидактичної інноватики, інвестиційного менеджменту, методичного менеджменту тощо), які виокремилися у самостійні сфери застосування. РОМ повинен «працювати» як над забезпеченням функціональної наукової, загальнокультурної та практичної підготовки фахівців, які будуть задіяні в усіх галузях економіки та культури, так і брати участь у вирішенні невідкладних економічних, науково-технічних та соціальних проблем регіону.

Література

1. Алаев З.Б. Социально-экономическая география : Понятийно-терминологический словарь / З.Б. Алаев. – М. : Мысль, 1983. – 350 с.

2. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу / В.П.Андрущенко. – К. : ТОВ «Атлант ЮЕмСІ», 2005. – 498 с.
3. Головатий М.Ф. Освіта України: зупинитися і оглянутися // Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти : моногр. / М.Ф. Головатий ; за ред. В. М. Бебика. – К. : МАУП, 2004.
4. Даниленко Л.І. Менеджмент інновацій в освіті / Л.І. Даниленко. – К. : Шк. світ, 2007. – 120 с.
5. Дмитренко Г.А. Стратегический менеджмент в системе образования : уч. пособ. / Г.А. Дмитренко. – К. : МАУП, 1999. – 176 с.
6. Коломінський Н.Л. Науково-психологічні засади менеджменту в освіті / Н.Л.Коломінський // Освіта і управління. – 1997. – № 5. – 135 с.
7. Побірченко Н Шкільний менеджмент/ Н. Побірченко, Г.Лопушпнська // Директор школи. – 2004. – № 29–30. – С. 27-37.
8. Симонов В. П. Педагогический менеджмент. 50 НОУ-ХАУ в области управления образовательным процессом: / В. П. Симонов. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Рос. пед. агентство, 1999. – 264 с.
9. Preddy M.Education Management Strategy, Quality and Resources / M. Preddy R. Glatter, R. Levacic. – London: Open University Press,1997. – 320p

УДК 332:330.341.42

Луцків О.М.,
к.е.н., ст.н.с.
Інститут регіональних досліджень НАН України

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Постановка проблеми. Однією з основних проблем сьогодення є структурно-технологічна розбалансованість промисловості України, низький розвиток високотехнологічних галузей і домінування сировинних, що ускладнює можливості якісного удосконалення виробництва та підвищення його конкурентоспроможності. На процеси стабільного функціонування промисловості негативно впливають і диспропорції між рівнями розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств, що у кінцевому результаті спричиняє наростання поляризації між регіонами за рівнями їх технологічних можливостей. Для вирішення даної ситуації на перший план повинні висуватися питання комплексного оновлення технологічної бази промисловості регіонів. При цьому, структурно-технологічні зрушення в промисловості повинні розглядатися не лише як результат циклічного розвитку, але і як умова та важливий чинник її неухильного інноваційного поступу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика структурних змін в економіці завжди знаходилась у центрі уваги вчених. Концептуальні підходи до аналізу технологічного чинника розвитку економіки відображені в працях зарубіжних вчених: Д. Белла, Е. Домара, К. Ерроу, Ф. Кене, А. Маршалла, Д. Норта, В. Парето, Р. Рейча, Д. Рікардо, А. Сміта, Р. Солоу, Р. Стоуна, Р. Харрода, Й. Шумпетера та інших.

Вагомий внесок у дослідження особливостей структурно-галузевих та структурно-технологічних трансформації внесли і такі українські вчені як: В. Андрійчук, Л. Антонюк, О. Білорус, А. Гальчинський, В. Геєць, Я. Базиліюк, Б. Буркинський, Т. Кальченко, Б. Кваснюк, Д. Лук'яненко, А. Поручник, Ю. Пахомов, В. Чужиков, Т. Шинкаренко та багато інших. Разом з тим, і надалі не вирішеними залишаються питання оптимізації структури промисловості в напрямку подолання її технологічного, інноваційного, галузевого відриву від економічно розвинених країн світу. Це є свідченням того, що ця проблема і надалі є актуальною, своєчасною і потребує подальшого дослідження та пошуків шляхів її розв'язання.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка стану основних засобів промисловості Карпатського регіону та визначення основних перешкод здійснення прогресивних структурно-технологічних зрушень.

Виклад основного матеріалу дослідження. За роки незалежності на території України сформувалася певна виробнича система. Її потужність в багатьох галузях економіки набагато перевищує внутрішні потреби країни в цілому. Однак, її структура не є оптимальною, оскільки переважана виробництвами, організованими ще до періоду індустріальної модернізації, що